

змістовну інформацію, аніж медичний висновок, який видається профільним лікарем в спеціалізованому закладі?

Вбачається, що вирішення цього питання полягає в іншій правовій площині, а саме вчуткому визначенні стандарту доказування для цієї категорії справ. Дійсно, з урахуванням мети законодавства про запобігання та протидію домашнього насильства, яка полягає в оперативному захисті прав потерпілих осіб, та зважаючи на складність доведення декількох форм домашнього насильства, вважаємо, що застосування національними судами стандарту «баланс ймовірностей» є єдиним засобом, який здатен подолати зазначені вище недоліки в питаннях доказів та доказування факту скоєння домашнього насильства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. № 1618-IV. Редакція від 06.04.2022. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
3. Рішення Жовківського районного суду Львівської області від 12 грудня 2018 року у справі № 444/3602/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78498854>.
4. Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 14 вересня 2021 року по справі № 753/14236/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99660165>.

Броніч Марія Русланівна,

*студентка 4-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу,
доцент Іліопол І. М.*

ДОСТУП ДО ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час військової агресії значна частина національних судів була позбавлена можливості здійснювати правосуддя, а суди

наокупованих територіях досі не здійснюють судочинство. Водночас не відпрацьована законодавчо передбачена процедура зміни територіальної юрисдикції. Також наявні такі проблеми: впровадження електронного судочинства в Україні; відкладення розгляду справи; дистанційна участь осіб у судовому процесі; повідомлення учасників про час та місце розгляду справи; поновлення/подовження строку, втрата та поновлення судового провадження.

Введення військ російської федерації на територію України зумовило необхідність адаптації державних і громадських інститутів до нових реалій широкомасштабної війни. Система правосуддя не була винятком. За перші півтора місяці бойових дій, коли події розвивалися стрімко, майже 20% судів не здійснювало правосуддя, серйозно пошкоджено 29 будівель судів [1]. З метою забезпечення доступу суб'єктів до правосуддя Верховний Суд негайно змінив територіальну юрисдикцію судів, які не змогли виконувати свої функції внаслідок бойових дій. Проте переважну більшість громадян, які на той час перебували порівняно близько до активних бойових дій, цікавив передусім захист свого життя, близьких та майна, а вже потім – судові справи.

Перше, що створює перешкоди у зверненні суб'єкта до суду – це неможливість здійснення правосуддя окремими судами, які знаходяться в зоні бойових дій чи наокупованій території. Статті 12² та 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначають загальні засади діяльності судоустрою та здійснення правосуддя в умовах воєнного стану. Вирішення цього питання під час запровадження воєнного стану Указом Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 року є виключно ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», зокрема: «У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів». Тобто було передбачено законодавчий порядок зміни територіальної підсудності справ, які розглядаються судами. А саме від діяльності законодавчого органу залежала можливість розгляду справ.

Пізніше було прийнято Закон України від 03.03.2022 № 2112-Х «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної

підсудності судових справ» встановлено інший порядок зміни підсудності судових справ. Зокрема, при розробці цього закону ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено можливість зміни підсудності справ рішенням Вищої ради правосуддя, прийнятим за поданням Голови Верховного Суду, на найближчий за територією суд, який не може здійснювати правосуддя, або до іншого зазначеного суду. Якщо Вища рада правосуддя не виконує це повноваження шляхом подання позову, воно здійснюється розпорядженням Голови Верховного Суду.

Крім того, слід зазначити, що 2 березня 2022 року Рада суддів України опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Зокрема, серед іншого РСУ рекомендує за можливості відкладати та закривати справи (крім невідкладних судових проваджень), зважаючи на велику кількість учасників судового процесу, не завжди є можливість подати клопотання про відкладення розгляду справ, пов'язаних із залученням об'єктів критичної інфраструктури, вступом до лав Збройних Сил України, територіальної оборони, добровольчих військових формувань та інших форм опору, особа не може прибути до суду через збройну агресію проти України або загрозу її життю. справи нетермінового характеру розглядаються лише за письмовою згодою всіх учасників судового процесу [2].

Процесуальні кодекси України не містять ні окремого розділу, ні спеціальних норм, які б регулювали порядок здійснення судочинства під час воєнного стану. Тому суддям доводиться «адаптувати» чинне законодавство до нових реалій. У Верховній Раді зареєстровані законопроекти № 7315 від 26.04.2022 «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану». [3] та № 7316 від 26.04.2022 «Закон про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення процедур у військовій обстановці)» [4]. Проте наразі вони не приймаються. Тому питання про відкладення розгляду справи, зупинення провадження у справі, дистанційну участь осіб у судовому процесі, повідомлення учасників про час та місце розгляд справи, поновлення/подовження строків досі потребують вирішення.

Є численні прецеденти, коли судді декілька разів відкладали розгляд справи та не застосовували наслідки неявки учасників,

передбачені статтею 223 ЦПК [5]. В обґрунтуванні судді посилалися на зазначені роз'яснення РСУ від 02.03.2022 та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Але в свою чергу такі дії можуть порушити права іншої сторони у справі. Тому, на мою думку, причини неявки та матеріали, які підтверджують ці причини, мають бути досліджені в кожному конкретному випадку. Також слід враховувати місце проведення судочинства та відповідну актуальність справи.

Залишається проблема втрачених судових справ у судах, які знаходяться чи існують на непідконтрольній території. Громадяни не мають можливості отримати копії судових рішень у відповідних справах, а також захистити свої права, якщо рішення суду не винесено. Якщо територія згодом буде деокупована, зацікавлена особа може звернутися до відповідного суду із заявою про відновлення втраченого судового провадження або продовження участі у провадженні. Але якщо суд, який розглядає справу, продовжує перебувати на окупованій території, то передбачений чинним процесуальним законодавством алгоритм має певні недоліки. Передбачено наступне. Якщо у справі прийнято рішення або провадження у справі закрито, то заінтересована особа відповідно до ст. 490 ЦК [5], для повернення втраченого провадження звертається суд, який розглядав справу як суд першої інстанції. За нинішніх обставин це суд, юрисдикцію якого було «передано» наказом голови суду. Але якщо позов подано, але провадження не завершено, то є високий ризик отримати ухвалу про повернення позову при поданні аналогічного позову до суду, який на даний момент має право розглядати справу, оскільки суд уже розглядає позов до тієї самої особи про той самий предмет і з тих самих підстав. Щоб цього не сталося, до такого позову слід додавати докази втрати провадження. Проте таким доказом є лише лист (довідка) суду, який розглядає цю справу. Виявляється, отримати такий документ через суд на окупованій території практично неможливо, а спроби його отримати пов'язані з ризиком для життя та здоров'я відповідної особи. [6]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Громадянам має бути забезпечений доступ до правосуддя в умовах воєнного стану. Голос України: газета Верховної Ради України. 22.03.2022. URL: <http://www.golos.com.ua/article/357628>

2. Усім судам України! РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Офіційний сайт Ради суддів України. 02.03.2022. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>

3. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Проект Закону № 7315 від 26.04.2022. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39495>

4. Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану). Проект Закону № 7316 від 26.04.2022. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39489>

5. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст.492.

6. Мосієнко Д. М. Цивільне судочинство: доступ в умовах воєнного стану.

Білько Марія Віталіївна,

студентка 2-го курсу магістратури

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу*

Павлова Ю. С.

СТРОКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

Строки у цивільному процесі відіграють важливу роль, їх дотримання є необхідним для своєчасного розгляду справи та належного здійснення судочинства. Через військовий стан, введений на території всієї нашої країни, актуальним стало питання належного здійснення судочинства загалом та дотримання процесуальних строків і порядку їх поновлення.

Процесуальним строком в цивільному процесі є встановлений законом або судом часовий період, впродовж якого може або повинна бути здійснена певна процесуальна дія учасником цивільного процесу [1, с. 53]. Отже, суд може самостійно встановити процесуальний